

Dispens od celibátu

Monika Menke

Úvod

V příspěvku se nechci věnovat aktuální diskuzi o zdobrovolnění či udržení povinnosti celibátu v katolické církvi, ani podrobněji teologii kněžství, z něhož tento požadavek celibátu vyrůstá, či jeho vývoji. Nehodlám popisovat ani celou proceduru laicizace, ale pouze jeden aspekt (závazek) s ní spojený. Chci se zaměřit na kanonicko-právní proceduru dispense od závazku celibátu, tak jak se vyvíjela především po Druhém vatikánském koncilu a jak je obsažena v současné normativě římskokatolické církve. Dispens od závazků spojených s kněžským svěcením v sobě zahrnuje neoddělitelně tuto dispens od celibátu (stejně jako propuštění z duchovního stavu).¹

Nejdříve k vymezení terminologie. *Duchovní stav* (*status clericorum*) je vymezen (oproti stavu laiků) přijetím svěcení. Klerikem se stává muž, který platně přijme jáhenské svěcení.² Musíme zde rozlišovat dvě roviny: rovinu ontologickou, kdy svátost svěcení vtiskuje nezrušitelné znamení,³ a rovinu právní. Kanonicko-právní rozměr tohoto stavu je vymezen právy a povinnostmi, které má klerik vykonávat a zachovávat,⁴ a mezi ně patří v západní katolické církvi povinnost zachovávat zdrženlivost formou závazku celibátu pro biskupy, kněze a některé jáhny.⁵ Tento *celibát* je chápán jako specifický Boží dar pro klerika, aby se mohl snadněji

¹ Srov. vzorové *Rescriptum*, in EV 7 (1980–1981), n. 576: *Dispensationis rescriptum... amplectitur inseparabiliter dispensationem a sacro coelibatu et simul amissionem status clericalis. Nunquam oratori fas est duo illa elementa seiungere, seu prius accipere et alterum recusare.* Tento reskript v sobě zahrnuje také dispens od slibů, pokud jde o řeholníka a rozvázání nápravných trestů (nakolik je to možné).

² Srov. CIC/1983, kán. 266 § 1, kán. 1024; CCEO, kán. 358.

³ Srov. KKC, č. 1570.

⁴ Srov. CIC/1983, kán. 273–289 a CCEO, kán. 367–393.

⁵ Srov. CIC/1983, kán. 1037; PO 16. D. NĚMEC, „Mimořádné způsoby propuštění katolických duchovních z duchovního stavu na základě dokumentů Kongregace pro klérus z let 2009 a 2010,“ *Revue církevního práva* 18, č. 1 [51] (2012): 10. V západní katolické církvi se celibátní způsob života vyžaduje od všech kněží a biskupů, zatímco ve východních katolických církvích je dovoleno, aby kněžské svěcení přijali ženatí muži,

a s nerozděleným srdcem věnovat službě Bohu i lidem.⁶ Způsoby ztráty klerického stavu (*amissio*) rekapituluje kán. 290 CIC: a) prohlášením neplatnosti přijatého svěcení, b) trestem propuštění z duchovního stavu a c) reskriptem (milostí) Apoštolského stolce. Od závazku celibátu může dispensovat pouze papež.⁷ Případné opětovné přijetí do duchovního stavu je pak možné pouze reskriptem (milostí) Apoštolského stolce.⁸

Dispens je v kanonickém právu chápáno zbavení vázanosti ryze církevním zákonem v jednotlivém případě, provedené administrativním aktem oprávněné autority; je udělováno obvykle písemnou formou.⁹ V CIC/1917 byla dispens definována jako *legis in casu speciali relaxatio*.¹⁰ V podstatě podobně oba kodexy pak hovoří o tom, kdy je možné dispensovat od církevního zákona: je to pouze ze spravedlivého a rozumného důvodu se zřetelem na závažnost okolnosti případu a závažnost zákona, od něž se dispensuje.¹¹ Jedná se o jednu z forem realizace principu tzv. kanonické umírněnosti (*aequitas canonica*), užívaného v kanonickém právu pro takovou aplikaci právní normy, která by v konkrétním případě odpovídala cíli církve, tedy spásě duší.¹² *Dispens od celibátu* je udělována zvláštním řízením, zahajovaným zásadně na žádost duchovního,¹³

biskupové však musí být neženatí (srov. kán. 277 a 1031 odst. 2 CIC, kán. 373 a 753 § 3 CCEO).

⁶ Srov. CIC/1983, kán. 277 § 1.

⁷ Srov. CIC, kán. 291.

⁸ Srov. CIC/1983, kán. 293.

⁹ Srov. CIC/1983, kán. 85; srov. také „Dispens,“ in J. R. TRETERA – Z. HORÁK, *Slovník církevního práva*, s. 41

¹⁰ CIC/1917, kán. 80.

¹¹ Srov. CIC/1917, kán. 84 § 1; CIC/1983, kán. 90 § 1.

¹² Dispens je tedy (obdobně jako např. privilegium nebo možnost analogické interpretace v případě *lacunarum iuris*, pokud to právo umožňuje atp.) v kanonickém právu chápána jako tvořivý prvek, ne pouze jako „uhýbání“ ze zákona.

¹³ Ve dvou případech by by závazek celibátu zanikl i bez žádosti duchovního: 1. v případě prohlášení neplatnosti svěcení, kdy zanikají všechny práva a povinnosti se svěcením spojená a 2. v případě, kdy ordinář zahájí řízení k propuštění klerika z duchovního stavu jako trest na základě mimořádných zmocnění, daných Kongregací pro klérus v r. 2009 a 2010 buď v reakci na mravnostní delikt duchovního, nebo pokud klerik již z duchovní služby fakticky odešel a jeho odchod má již habituální ráz. Srov. CONGREGAZIONE PER IL CLERO, *Lettera circolare a tutti gli Eminentissimi et Eccellentissimi Ordinari e loro sedi*, Prot. N. 2009/0556 (18.4.2009), Český překlad in *Acta České biskupské konference* 4 (2009): 114–124; CONGREGAZIONE PER IL CLERO, *Lettera circolare a tutti gli Eminentissimi et Eccellentissimi Ordinari e loro sedi*, Prot. N. 2010/0823 (17. 3. 2012). Český překlad in *Acta České biskupské konference* 5 (2010): 105–113. Srov. také NĚMEC, „Mimořádné způ-

a uděluje ji řádným způsobem papež.¹⁴ V celém příspěvku se budeme zabývat pouze touto řádnou formou. V případě udělení dispense od celibátu získává kněz možnost uzavřít manželství, automaticky ztrácí duchovní stav, je zbaven všech úřadů, úkolů a pověření mocí, je mu zakázán výkon moci ze svěcení.¹⁵

1. STRUČNÁ REKAPITULACE VÝVOJE DISPENSAČNÍ PRAXE OD CIC/1917

V CIC/1917 nebyla obsažena normativa, která by hmotně-právně či procesně-právně upravovala dispens od celibátu kněží a jáhnů. Dle kán. 213 CIC/1917 při propuštění z duchovního stavu závazek celibátu zůstává i v případě, že bylo toto propuštění uděleno za trest.¹⁶ Možnost udělení této dispense papežem ale nebyla uzavřena,¹⁷ byla teoreticky možná na základě obecných kánonů 80 a 81 CIC/1917. Laicizace byla aktem milosti, osvobození od závazku celibátu bylo pouze výjimečné.¹⁸ Krátce po nabytí účinnosti CIC/1917 udělil papež Benedikt XV. několik málo dispensů kněžím, kteří se dostali do těžkostí během První světové války, ale hned se vrátil k přísné dispensační praxi.¹⁹ Další podstatnou revizi praxe provedl papež Pavel VI. ve smyslu usnadnění udělení dispense, samozřejmě spojené s úmyslem zachovat zákon celibátu v církvi a hledat řešení jen pro jednotlivce v nezvratné situaci.²⁰ *Normae procedurales* sv. Oficia z 2. 2. 1964 byly zaslány ordinářům a generálním představe-

soby propuštění," 19: zde je zmocnění výjimečné v tom, že se jedná o jediný právem stanovený způsob udělení dispense od celibátu dokonce bez papežského zásahu.

¹⁴ CIC, kán. 291, CCEO, kán. 396.

¹⁵ Srov. CIC, kán. 292.

¹⁶ CIC/1917, kán. 2303 § 1.

¹⁷ G. FAHRNBERGER, „Das Ausscheiden aus dem Klerikerstand,“ in *Handbuch des katholischen Kirchenrechts*, ed. J. Listl a H. Schmitz, Regensburg: Friedrich Pustet, 1999, s. 288.

¹⁸ Srov. H. J. F. REINHARD, „Kommentar zum c. 290 (November 1996),“ s. 290, pozn. 3, in *Münsterischer Kommentar zum Codex iuris canonici*, sv. 2, ed. Klaus Lüdicke, Essen: Ludgerus Verlag Hubert Wingen, 1999: Šlo např. o hraniční případy vynuceného svěcení a převzetí povinností ze svěcení, ve kterých nebylo možné nalézt plný důkaz pro neplatnost tohoto svěcení, ale je zde velká pravděpodobnost donucení. Srov. také J. PEJŠKA, *Církevní právo II.*, s. 36–37: „Propuštění ze stavu duchovního římským reskriptem dostává se snáze podjáhnům a jáhnům než knězi. Dispens bývá pravidelně opatřena výhradou, že zákon celibátu dále trvá (can. 213 § 2). Jen za okolností zcela mimořádných dostává se knězi laicizace úplné, bez podobné klauzule.“

¹⁹ Srov. FAHRNBERGER, „Das Ausscheiden aus dem Klerikerstand,“ s. 289.

²⁰ Srov. FAHRNBERGER, „Das Ausscheiden aus dem Klerikerstand,“ s. 289.

ným, ale byly tajné až do encykliky papeže Pavla VI. *Sacerdotalis coelibatus*,²¹ kde byla zveřejněna možnost takového procesu. Na četné žádosti ordinářů po zkrácení a zjednodušení tohoto procesu vydal prefekt Kongregace pro nauku víry 13. 1. 1971 nové normy,²² které nahradily normy z r. 1964, a Kongregace k nim také podala 26. 6. 1972 vysvětlení,²³ týkající se autentické interpretace těchto nařízení. Namísto dřívějšího soudního či soudu podobného procesu nastupuje zjednodušené administrativní řízení, důvody pro žádost i dispens se už nemusí vztahovat jen k době svěcení, ale mohou vzniknout i později, musí se však jednat o důvody závažné. Druh těchto důvodů popsán není, ale v uváděné interpretaci z r. 1972 jsou vyjmenovány důvody nepostačující: pouhý úmysl se oženit, pohrdání celibátem, civilní *attentatio matrimonii* či určení data svatby se záměrem, že tak snadněji bude dosaženo dispense. Pro nárůst žádostí se praxe na popud papeže Jana Pavla II. opět zpřísnila²⁴ a 14. 10. 1980 byly vydány nové normy, které platí doposud.²⁵

2. SOUČASNÁ NORMATIVA

Ani v novém Kodexu kanonického práva z roku 1983 není obsažena hmotně-právní a procesně-právní úprava dispense o celibátu kněží či jáhnů. Procesní normy jsou obsaženy v listě Kongregace pro nauku víry ze dne 14. 10. 1980, které byly společně s průvodním listem *Per litteras ad*

²¹ PAULUS VI., Litt. Encyclicae *Sacerdotalis coelibatus*, n. 85–90, AAS 59 (1967): 657–697.

²² CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, Normae ad apparandas in Curiis dioecesanis et religionis causas reductionis ad statum laicalem cum dispensatione ab obligationibus cum Sacra Ordinatione connexis, AAS 63 (1971): 303–312.

²³ CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, Declaratio quoad interpretationem quarundam dispositionum, quae ormis, die XIII Januarii 1971 editis, statutae sunt, AAS 64 (1972): 641–643.

²⁴ Srov. JOANNES PAULUS II., Epistula ad universos ecclesiae sacerdotes adveniente feria V in Cena Domini *Novo incipiente* (8. 4. 1979), n. 8–9, AAS 7 (1979): 393–417 : Jan Pavel II ve svém Listě kněžím na Zelený čtvrtek 1979 označuje za mylný názor, že celibát je jen pouhým zákonem, který je nutno přijmout se svěcením. Říká, že celibát je také slib Kristu a církvi, který vyžaduje věrnost obdobně jako slib manželský, že je pokladem církve a darem Ducha svatého církvi. Papež se tímto morálním apelem snažil o povznesení celibátu.

²⁵ Srov. REINHARD, „Kommentar zum c. 290 (November 1996),“ s. 290, pozn. 3. Srov. také G. FAHRNBERGER, „Das Ausscheiden aus dem Klerikerstand,“ in *Handbuch des katholischen Kirchenrechts*, ed. J. Listl a H. Schmitz, Regensburg: Friedrich Pustet, 1999, s. 289–290.

universos zaslány místním ordinářům a generálním představeným, krátce na to byly zveřejněny v úředním věstníku *Acta Apostolicae Sedis*.²⁶ Dále proceduru a praxi doplňuje list Kongregace pro bohoslužbu a svátosti ze dne 3. 6. 1997:²⁷ připomíná praxi obtížnějšího udělování dispensí kněžím mladším čtyřiceti let, usnadňuje dispens pro kněze starší a pro kněze nacházející se v nebezpečí smrti a také předpoklady pro dispens ovdovělým stálým jáhnům, kteří chtějí zůstat v úřadě (de facto odstranění překážky svěcení k uzavření manželství). Zároveň shrnuje postup pro udělování dispense v případě klerika v nebezpečí smrti.

3. KOMPETENTNÍ ORDINÁŘ A DIKASTERIUM

Dispens od závazků spojených s kněžským svěcením žádá klerik prostřednictvím svého ordináře. Obvykle ji podává společně s žádostí o laicizaci. Kompetentním je ordinář jeho inkardinace nebo vlastní vyšší představený v případě, že žádá člen klerického Institutu zasvěceného života papežského práva; pokud to není možné, tak ordinář aktuálního místa pobytu žadatele, v případě nutnosti může být ustanoven Kongregací i jiný ordinář.²⁸

Kompetence příslušného dikasteria Římské kurie se měnila. *Normae* z r. 1980 počítaly s kompetencí Kongregace pro nauku víry.²⁹ Po reformě římské kurie apoštolskou konstitucí Jana Pavla II. *Pastor bonus* mohla být kompetentní k těmto žádostem i Kongregace pro bohoslužbu a svátosti.³⁰ Pro nejasnosti v této oblasti zaslal Státní sekretář Agostino Casaroli dne 8. 2. 1989 prefektu této Kongregace list, kterým potvrzuje kompetenci této kongregace (pro kleriky latinské i východní, diecézní i řeholní)

²⁶ CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Normae procedurales de dispensatione a sacerdotali caelibatu*, AAS 72 (1980): 1136–1137 (dále jen *Normae*); CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Litt. circulares Per litteras ad universos* (14. 10. 1980): De modo procedendi in examine et resolutione petitionum quae dispensationem a caelibatu respiciunt, AAS 72 (1980): 1132–1135.

²⁷ CONGREGATION POUR LE CULTE DIVIN ET LA DISCIPLINE DES SACRAMENTS, *Lettre circulaire Ce dicastère sur la dispense des obligations liées à l'ordination sacerdotale ou diaconale* Prot. N. 263/97 (6. 6. 1997), in *EV* 16 (1997), n. 550–559.

²⁸ *Normae*, n. 1 a 2. Člen neklerického institutu nebo institutu diecézního práva by tedy také žádal přes místního ordináře.

²⁹ *Normae*, n. 8.

³⁰ Srov. JOANNES PAULUS II., *Constitutio apostolica Pastor bonus* (26. 8. 1988), především n. 63.

s tím, že má být u ní zřízena speciální komise, která se bude uvedenou problematikou dispensí zabývat.³¹ Změna v kompetentním dikasteriu Římské kurie opět nastala v roce 2005, kdy od 1. 8. toho roku jsou pravomoci dispense od závazků, spojených se svěcením kněží a jáhnů přeloženy na Kongregaci pro klérus.³²

3.1 *Dispens v případě laicizace kněží*

Vlastní instruktážní část řízení probíhá tak, že kompetentní ordinář po přijetí žádosti dotyčného kněze ho suspenduje z výkonu moci ze svěcení a ustanoví instruktora,³³ jehož úkolem je shromáždit všechny požadované materiály pro zaslání na Kongregaci pro klérus. Těmi jsou:

1. Pokorná žádost kněze adresovaná papeži, vlastnoručně podepsaná, ve které shrnuje hlavní důvody vedoucí k odchodu z kněžské služby, důvody, které znemožňují překonat krizi a vrátit se ke službě.

2. *Curriculum vitae* žadatele, popis základních milníků jeho života, vlastní formace a služby, důvodů krize a nezvratnosti tohoto stavu (toto *curriculum* pak vystupuje jako úvodní *libellus* společně se žádostí o dispens).

3. Dokument, který shrnuje pastorační působení žadatele, a především shrnuje všechny pokusy ze strany ordináře, jak žadateli pomoci překonat krizi a přivést ho k návratu ke službě.

4. Doklad o tom, že žadatel byl suspendován ze služby poté, co ordinář přijal jeho žádost o laicizaci a dispens od celibátu, aby se tak vyhnul pohoršení a aby byla pokud možno uchráněna dobrá pověst kněze.

5. Dekrety, jimiž byli ustanoveni instruktor kauzy a církevní notář včetně výslovného nařízení postupovat dle *Normae* Kongregace pro nauku víry z 14. 10. 1980.

6. Výpověď žadatele, vedená instruktorem v přítomnosti notáře, s přísahou *de veritate dicenda*, s otázkami týkajícími se především obdo-

³¹ Srov. SECRETARIA DI STATO, Lettera *Con riferimento* (8. 2. 1989) al prefetto dell a Congregazione per il Culto Divino e la Disciplina dei Sacramenti sulla competenza di detta competenza dei casi di dispensa dagli obblighi assunti con l'ordinazione al diaconato e al presbiterato, Prot. N. 230.139, in EV 11 (1988–1989), n. 2140.

³² Srov. Přípis Kongregace pro bohoslužbu a svátosti předsedům biskupských konferencí a generálním představeným, č. j. 1080/05 z 13. 7. 2005, in Archiv Interdiecézního soudu v Olomouci.

³³ *Normae*, n. 4.

bí formace před svěcením, zaměřujícími se hlavně na důvody, uvedené v žádosti a životopisu, jako jsou příčiny krize, odchod ze služby a nevratitelnost tohoto rozhodnutí.

7. Výpovědi svědků, kteří byli navrženi žadatelem a vybráni instruktorem: rodičů a příbuzných žadatele, představených a spolužáků z doby formace, současných představených a spolubratří kněží či jáhnů atp.

8. Případné zprávy lékařské, psychologické či psychiatrické z doby formace nebo následující.

9. Kopie skrutinií, která předcházela svěcení,³⁴ a jiná případná dokumentace k žadateli z archívu formačního domu.

10. Shrnující votum instruktora ohledně merita kauzy a jeho názor na případnou vhodnost udělení dispense. Instruktor má přihlížet nejen k důvodům uvedeným v instruktázním řízení a osobnímu dobru žadatele, ale má brát ohled i na dobro všeobecné církve a konkrétní diecéze či řeholního institutu a k osobám dříve svěřeným pastorační péči žadatele.

11. Votum biskupa nebo vyššího představeného, u něhož probíhala instruktázní část řízení, které sepsal po prostudování kauzy, jak ji přijal od instruktora, společně s názorem na účelnost a vhodnost udělení dispense a s názorem na to, zda její případné udělení nebude budit pohoršení.

12. Votum ordináře místa, kde reálně žadatel pobývá od doby, kdy zanechal služby, potvrzující absenci pohoršení v případě udělení dispense.

13. Ověřená kopie dokladu případného pokusu o uzavření civilního manželství, s případnými prohlášeními o rozvodu či neplatnosti manželství ženy či žadatele.

Tato akta, seřazená a uspořádaná, s očíslovanými stranami a ověřením notáře jsou zaslána na Kongregaci pro klérus obvykle v trojí kopii. Nemají obsahovat nečitelné rukopisy, a pokud se takové, pro případ podstatné, objeví, musí být strojově přepsány. Totéž se vztahuje na nečitelné fotokopie.

Kongregace pro klérus, které jsou shromážděné materiály instruktázního řízení zaslány, obvykle nepředkládá papeži případy kněží mladších čtyřiceti let věku, pokud neexistují zvláštní důvody hodné zřetele. Normae z r. 1980 sice explicitně nevylučují tyto případy, ale dispense v těchto případech jsou dosahovány obtížněji. Pro tyto případy je nutné

³⁴ Skrutinia neboli šetření o vlastnostech požadovaných u kandidátů svěcení a dokumenty, v jejich rámci požadované, specifikují kánony 1050 a 1051 CIC.

shromáždit všechny doklady o problémech, které existovaly již před samotným svěcením žadatele, aby mohl papež rozhodnout i v těchto mimořádných případech.³⁵

3.2 *Dispens v případě laicizace jáhnů*

V případě jáhnů je situace jednodušší než u kněží. Podle současných norem a praxe církve jsou jáhni laicizováni ze závažných důvodů (*ob graves causas*) na rozdíl od kněží, kteří potřebují důvody velmi závažné (*ob gravissimas causas*).³⁶ Týká se to celibátních jáhnů, přechodných i trvalých, diecézních i řeholních, latinských i východních. Postup je obdobný jako v případě laicizace kněží (instruktažní řízení na úrovni diecéze, pak vše odesláno na příslušné dikasterium římské kurie). Jáhen podá (obvykle společně s žádostí o laicizaci) vlastnoručně napsanou žádost prostřednictvím svého ordináře, adresovanou Sv. otcí, v němž žádá o udělení této milosti, popíše krátce důvody, které ho k tomu vedou. Přiloží své *curriculum vitae*, společně s popisem příčin vedoucích ke krizi, odpovědnosti za sobě svěřené osoby atp. Je ustanoven instruktor a notář, provedeny výslechy žadatele a svědků (především svědectví ze strany představených či formátorů a kolegů z doby formace a služby), přiloženo votum vlastního biskupa nebo vyššího představeného o pravdivosti věci a vhodnosti a účelnosti udělení dispense; kopie dokumentů z doby formace a skrutinií před svěcením. Tato akta, uspořádaná obdobně a za stejných podmínek jako při žádosti kněze o dispens od celibátu, jsou zaslána na Kongregaci pro klérus.

3.3 *Dispens v případě nebezpečí smrti klerika*

Ani v této mimořádné situaci není možné, aby dispens od celibátu³⁷ uděloval někdo jiný než papež. Okružní list z 6. 6. 1997 ovšem upozorňuje,

³⁵ Srov. CONGREGATION POUR LE CULTE DIVIN ET LA DISCIPLINE DES SACRAMENTS, Lettre circulaire *Ce dicastère* sur la dispense des obligations liées à l'ordination sacerdotale ou diaconale, n. 4.

³⁶ Srov. CIC, kán. 290 n. 3.

³⁷ Zde pouze připomínáme, že dispens od manželské překážky svěcení u jáhna může v případě nebezpečí smrti (kán. 1079) udělit i jiná autorita než pouze papež, a to ordi-

že u kněží jakéhokoliv věku, kteří se pokusili uzavřít zplatnitelné civilní manželství, pokud se nacházejí v nebezpečí smrti, má kompetentní ordinář zaslat žádost o dispens neprodleně (např. i za použití faxu), pokud je to možné podepsanou žadatelem a opatřenou vlastním votem. Pro tyto případy se nepožaduje regulérní informativní proces.³⁸ Situace v případě nebezpečí smrti jáhna je stejná jako při žádosti o dispens od celibátu u kněze.

3.4 Kanonickoprávní důsledky udělení dispense

Pokud je dispens od celibátu papežem udělena, je sdělena žadateli prostřednictvím ordináře, nabývá účinnosti okamžikem sdělení. Latinsky psaný reskript specifikuje podmínky, za kterých je udělen,³⁹ společně s dispensí od celibátu zahrnuje neoddělitelně propuštění z duchovního stavu, a pokud je žadatel řeholníkem, i dispens od slibů.

nař, pokud je v dosahu, nebo také farář, kněz či jáhen, delegovaný k asistenci snatku, zpovědník (tajné překážky ve zpovědi i mimo ni, kán. 1079 § 3), případně i nedelegovaný duchovní (včetně jáhna, kán. 1116 § 2), pokud ordinář v dosahu není. V případě jiné naléhavé nutnosti (kán. 1080) ovšem udělení dispense možné není.

³⁸ Srov. CONGREGATION POUR LE CULTE DIVIN ET LA DISCIPLINE DES SACRAMENTS, Lettre circulaire *Ce dicastère* sur la dispense des obligations liées à l'ordination sacerdotale ou diaconale, n. 5.

³⁹ Ty jsou vyjádřeny v šesti bodech: a) Kněz ztrácí samotným obdržením dispense práva příslušející duchovnímu stavu i církevní hodnosti a úřady. Není nadále vázán dalšími povinnostmi spojenými s duchovním stavem. b) Nesmí vykonávat posvátnou službu s výjimkami stanovenými v kán. 976 a 986 § 2 Kodexu kanonického práva, a proto nesmí mít mililii ani zastávat řídicí úřad v pastorační oblasti nebo úřad farního správce. c) Nesmí rovněž zastávat žádný úřad v kněžských seminářích a institutech jim postaveným na rovně. Nesmí vykonávat řídicí úřad ve vysokých školách jakýmkoli způsobem záviselých na církevní autoritě. d) Nesmí vyučovat žádný předmět ve vlastním slova smyslu teologický nebo vnitřně spjatý s teologií na vysokoškolských institutech, ať už závisí na církevní autoritě, anebo ne. e) V nižších studijních institutech záviselých na církevní autoritě nesmí vykonávat řídicí úřad nebo vyučovat žádný předmět ve vlastním slova smyslu teologický. Rovněž dispensovaný kněz nesmí vyučovat náboženství na institutech všech stupňů, které nezávisí na církevní autoritě. f) Kněz dispensovaný od posvátného celibátu z povahy věci – a tím více kněz, který uzavřel manželství – se nesmí zdržovat na místech, kde je známo jeho dřívější postavení, ani nesmí vykonávat službu lektora, akolyty nebo rozdavatele svatého přijímání. Od těchto podmínek může ordinář kanonického trvalého bydliště nebo pobytu žadatele dle svého úsudku a k tíži svého svědomí po vyslechnutí zainteresovaných osob a po náležitém rozvážení okolností udělit dispens.

Udělení dispense se zaznamená do křestní matriky žadatele. Žadatel má být vyzván, aby se účastnil církevního života způsobem odpovídajícím jeho novým životním podmínkám, má mu být uloženo vykonání nějakého úkonu zbožnosti či blízké lásky. Ordinář o sdělení reskriptu žadateli podá informace Kongregaci pro klérus.⁴⁰

ZÁVĚR – PROBLEMATIČNOST DOSAVADNÍ LEGISLATIVY

Jak s propuštěním z duchovního stavu, tak s dispensí od závazku celibátu jsou spojeny mnohé problémy. Celibát může být dispensován pouze papežem,⁴¹ a to na žádost klerika. Důsledkem je pak automatické propuštění z duchovního stavu.⁴² Problematičnost spočívá právě o onom požadavku „jen na žádost klerika“.⁴³ Musí proběhnout instruktážní řízení, které není uskutečnitelné bez vstřícnosti daného klerika i svědků (které kontaktuje instruktor řízení). Dále je požadováno votum ordináře, kde se má mimo jiné vyjádřit i k tomu, zda udělená milost nebude působit pohoršení mezi věřícími; neudělení tohoto doporučení sice neznamená veto celé záležitosti, ale udělení této dispense je ohroženo. Další problémy se mohou týkat postoje ordináře k celé záležitosti. Dle *Normae*, čl. 4 je ordináři doručena žádost klerika a on dále rozhodne, zda bude pokračovat v instruktážním řízení. Pastorační moudrost sice radí, že není dobré klást v tomto případě překážky, zvláště když konečné rozhodnutí leží na papeži, ale ani tuto situaci nemůžeme vyloučit. Žadatel se pak může obrátit na vyšší autoritu cestou administrativního rekursu (kán. 1732–1739).

Problematická situace nastává třeba také v případě, kdy klerik spáchá trestný čin dle kán. 1395: než proběhne celý trestní proces, který může vést k propuštění z duchovního stavu za trest, může (obzvláště pokud obviněný využije všech možností opravných prostředků) uběhnout dlouhá doba a působit velké pohoršení mezi věřícími. I pak ale, pokud je

⁴⁰ Srov. vzorové *Rescriptum* in EV 7 (1980–1981), n. 556–559.

⁴¹ Srov. *CIC*, kán. 291.

⁴² Srov. *CIC*, kán. 292.

⁴³ Srov. NĚMEC, „Mimořádné způsoby propuštění katolických duchovních z duchovního stavu,“ 14: Někteří duchovní buď vůbec nejeví snahu podat žádost o dispens od celibátu i v situaci, která by tomu odpovídala, někteří nejsou ochotni se podrobit příslušné administrativně vedené proceduře, pro některé je to nesnadné či právně prakticky nemožné.

klerik z duchovního stavu propuštěn, povinnost celibátu zůstává až do doby udělení dispense.⁴⁴

Pro některé dosud neřešitelné případy byla sice ustanovena právě již zmiňovaná mimořádná zmocnění z r. 2009 (a na navazující procesní normy z r. 2010), ovšem ani ony nepokryjí všechny situace a nenajdou všechna řešení. Cílem této kanonickoprávní normativy ale nemá být pouhá represe, nýbrž ochrana dobra v církvi, jímž je v tomto případě důstojnost kněze a klerického stavu jako takového, a chápání celibátu jakožto daru pro církev, nikoli jako pouhého břemene.

Dispensation From Celibacy

Key words: Clergy; Celibacy; Dispensation; Canon law; Process law; Dismissal from the clerical state (laicization); Cleric; Deacon; Priest

Abstract: The article introduces the canonical procedure connected with requesting a dispensation of celibacy in the proper way. After an initial definition of the terminology (clergy, celibacy, dispensation) it briefly summarizes the development of legal norms from the Code of Canon Law from 1917 to the present times. Furthermore, it analyzes in detail the procedure for the request for a dispensation which must be asked separately in cases of requests for release from the spiritual status of the cleric (laicization) both priests and deacons. The article goes on to list the documents which are required for completion by the Ordinary within the instructional procedures before their being sent to the Congregation for the Clergy. Since this issue is not contained in the Codes, it primarily continues with an analysis of extra-canon-Code norms. In conclusion, the difficulties connected with the dispensation procedure are enumerated.

Mgr. Monika Menke, Th.D.
Katedra církevního práva
CMTF UP
Univerzitní 22
771 11 Olomouc

⁴⁴ Pouze pokud by bylo trestně aplikováno 1. nebo 3. mimořádné zmocnění Kongregace pro klérus (r. 2009 a 2010), došlo by v případě trestu propuštění z duchovního stavu zároveň také k dispensi od celibátu a ostatních kněžských závazků, a to bez žádosti kněze.